

การกล่อมเกลารอบครัวตามหลักทิศเบื้องหน้า*

SOCIALIZATION OF FAMILY POWER IN BUDDHIST FRONT DIRECTION

สุชล เพ็งพันธุ์

Suchon Pangpun

สำนักงานประกันสังคมจังหวัดหนองคาย

Nong Khai Social Security Office

อภิวัณชัย พุทธจร

Apiwatchai Phuttajorn

พระมหาจันทน์ศิริวัฒน์ (ผมไผ่)

Phramaha Jumnon Siriwan (Pompai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand

E-mail: Chonburee27@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การกล่อมเกลารอบครัวตามหลักทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องหน้าประกอบด้วยบิดามารดา ผู้ให้อุปการะแก่บุตรธิดา และบุตรธิดา ผู้ทำหน้าที่ปรนนิบัติต่อบิดามารดาเป็นการตอบแทน เพื่อให้สังคมมีทรัพยากรมนุษย์ที่ดีตามที่สังคมต้องการ บทบาทของบิดามารดาจึงมีอิทธิพลมากต่อการกำหนดพฤติกรรมของบุตรธิดา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับบุตรธิดามากที่สุด มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิดเป็นคนแรกที่มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมต่อบุตรธิดา และมีบทบาทในการถ่ายทอดพฤติกรรมต่อบุตรธิดามากที่สุด เพื่อให้บุตรธิดาได้เติบโตขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้บิดามารดาจึงต้องเข้าใจบุตรธิดา ให้ความรักความอบอุ่นอย่างมีเหตุ มีผล และต้องปฏิบัติต่อบุตรธิดาอย่างยุติธรรม เช่น การเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สนับสนุนการศึกษา ส่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี เป็นต้น ขณะเดียวกันบุตรธิดาก็ต้องแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาในเวลาอันควรด้วย คุณูปการของบิดามารดามีมากมายจนสังคมยกย่องให้เป็นพระพรหมประจำตัวบุตรธิดาที่คอยชี้แนะแนวทางในการดำรงอยู่บนโลกอย่างไรให้มีความสุข ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการขัดเกลา ทางสังคมเพื่อบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ให้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมสืบไป

คำสำคัญ: การกล่อมเกลารอบครัว ทิศเบื้องหน้า สถาบันครอบครัว

*Received: 14 July 2019; Revised: 30 November 2019; Accepted: 2 December 2019

ABSTRACT

The objective of this article is to analyze the socialization of family members in Buddhist front direction. It consists of parents who support their children (sons and daughters), and be served in return from children promptly to provide society with the best human resources that society needs. Roles of parents are a very important influencers on the behavior of children because they were the closest person to their children. Parents have a role in parenting, instilling values, and the most role in transferring behavior towards children. Above all, need the children growing up effectively. For this reason, parents must understand their children and provide love and warmth in a reasonable parenting. Parents must treat children fairly because things that children need more than love is giving them importance as an important family member. Parents can be done in many ways, for example; raising quality children, supporting education, teaching to stand in right virtue etc. At the same time, the children must also show their gratitude to their parents at the right time. There are many contributions of parents as regarded to the Brahma for their children spiritually guiding them how to be happy on earth. Therefore, the family institution is the organization power that plays the most important role in the socialization process to keeps the seeds growing to be good citizens of prosperous society.

Key words: Socialization, Buddhist Front Direction, Family Power.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกนับจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่งผลให้สังคม มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้สมาชิกในแต่ละสังคมต้องแข่งขันกันด้านต่าง ๆ จนอาจเกิดภาวะความเครียด สภาพสังคมที่เน้นวัตถุนิยมทำให้ผู้คนขาดการยับยั้งชั่งใจและควบคุมสติ จนอาจนำไปสู่ปัญหาครอบครัว เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทารุณกรรมในครอบครัว ปัญหาสิทธิเด็กและสตรี ปัญหาวัยรุ่น เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรง และอาจขยายไป สู่ปัญหาในวงกว้างได้ ด้วยเหตุนี้ สถาบันครอบครัวจึงเป็นเป้าหมายที่จะขัดเกลาบุคลิกภาพค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อความศรัทธาของเหล่าสมาชิก เพราะครอบครัวเป็นการปกครองในระดับปฐมภูมิที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่มีผลต่อพฤติกรรมสมาชิกใน

ครอบครัวจึงจะไม่ทำให้สังคมโลกและสังคมไทยต้องดิ้นรนในวัฏจักรวัตถุนิยม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทางสังคมและจิตวิทยา ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ เด็กที่เกิดมาจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเป็นคน สามารถอยู่ร่วมกันได้ และมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะเริ่มตั้งแต่บุคคลถือกำเนิดมาในโลก ตัวแทนสำคัญที่ทำหน้าที่ในเรื่องนี้ได้แก่ กลุ่มเพื่อน โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศาสนา ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งสถาบันครอบครัว ซึ่งตัวแทนเหล่านี้จะทำให้บุคคลได้ทราบคุณค่าและอุดมคติที่สังคมยึดมั่น และได้เรียนรู้บรรทัดฐานและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้อยู่ในสังคม ด้วยเหตุนี้ สถาบันครอบครัวจึงจึงเป็นหนึ่งในหน่วยย่อยของสังคมที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการขัดเกลาสมาชิกในสังคมด้วยการอบรมสั่งสอนสมาชิกให้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีตามกฎหมายเกณฑ์แบบแผนที่สังคมกำหนด ฉะนั้น สถาบันครอบครัวจึงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงให้กับสมาชิกในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักพุทธธรรมมารวมกลมเกลียวสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นประชากรเหล่านั้นเติบโตมาอย่างมีคุณภาพเพื่อพัฒนาชาติให้ก้าวหน้ามากขึ้น

บทความนี้เป็นบทความวิชาการที่เน้นวิเคราะห์บทบาทของทิศเบื้องหน้าว่าจะสามารถกลมเกลียวสมาชิกในครอบครัวให้มีพฤติกรรมตามที่พึงประสงค์ได้หรือไม่ อย่างไร อนึ่ง บทความนี้มีคำสำคัญอยู่ 3 คำ ที่จะให้คำนิยามโดยย่อดังนี้ เริ่มต้นด้วยคำว่า สถาบันครอบครัว หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ที่มาติดต่อกันเกี่ยวข้องกันในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและเครือญาติจะต้องปฏิบัติตามนั่นคือ คนที่เป็นญาติกันโดยสายเลือด เช่น พ่อแม่ พี่น้อง สามี ภรรยา เขยสะใภ้ เป็นต้น ส่วนคำว่า การกลมเกลียว หมายถึง การฝึก การอบรมสั่งสอน การจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดไปในทิศทางที่ดี เป็นการปลูกฝังระเบียบวินัยเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

เรื่องเล่าเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว

หนังสือสังคมวิทยาของ (สุพัตรา สุภาพ, 2540) กล่าวถึงสถาบันครอบครัวว่าเป็นหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุดและมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของหน่วยอย่างแน่นแฟ้นที่สุดมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ครัวเรือน” ครอบครัวเดียวกันอาจจะไม่ได้อยู่ร่วมหลังคาเดียวกันก็ได้ แต่ทุกคนในครอบครัว มีปฏิภิริยาต่อกันในบทบาทสามี ภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้องมีความรักกัน เอาใจใส่ต่อกัน มีจิตผูกพันกัน เป็นต้น ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอก ที่จะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกของสังคมที่มีชีวิตอยู่เกิดขึ้นในครอบครัว

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ครอบครัวคือ กลุ่มบุคคลที่มาร่วมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือโดยการรับเลี้ยงดู มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นสามีภรรยา เป็นพ่อและแม่ เป็นลูกชายและลูกสาว เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวัฒนธรรมเดิม และอาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมได้

สถาบันครอบครัวมีความสำคัญต่อการกลมเกลียวสมาชิกในสังคม ในหลายด้าน ครอบครัวมีหน้าที่ในการที่จะสนองความต้องการของบุคคล ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จนก่อให้เกิดความสุขความพึงพอใจอันเนื่องมาจากการมีสุขภาพกายและใจดี ตลอดจนมีวิถีชีวิตที่อำนวยความสะดวกให้แก่สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น อันจะทำให้ครอบครัวเป็นแหล่งพื้นฐานในการสร้างคุณภาพชีวิตของบุคคลอย่างแท้จริง (พจน์ ชาญฉาย, 2531) โดยทั่วไปครอบครัวมีหน้าที่หลัก คือ หาเงินมาเลี้ยงดูบุตรธิดา เตรียมปฐมนิเทศบุตรธิดาให้รู้จักสถานภาพของตนก่อนการพบปะกับสมาชิกอื่นในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ยังสถาบันครอบครัวจะต้องก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทเพื่อให้การใช้ชีวิตของคนยุคใหม่สามารถดำรงชีวิตในสังคมง่ายขึ้น เช่น บอกตรง ๆ ได้ว่า อะไรดี อะไรไม่ดี ส่วนทางอ้อมเป็นการอบรมแบบไม่เป็นทางการ อาจเป็นการร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม อาทิ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การปลูกต้นไม้ เป็นต้น (ยุพล บุญเกลี้ยง, 2551) ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นหรือเยาวชนซึมซับกิจกรรมดี ๆ อย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัยติดตัว และเป็นพฤติกรรมที่เด็กและเยาวชนควรได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่อันเนื่องมาจากความใกล้ชิดนั่นเอง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการกลมเกลียวทางสังคมโดยทิศ 6

การกลมเกลียวทางสังคมเป็นกระบวนการทางสังคมและจิตวิทยา ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ บุตรธิดาที่เกิดมาจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเป็นคนโดยแท้จริง สามารถอยู่ร่วมกันได้ และมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น กระบวนการกลมเกลียวทางสังคมเริ่มต้นตั้งแต่บุคคลถือกำเนิดมาในโลก ตัวแทนสำคัญที่ทำหน้าที่ในเรื่องนี้ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศาสนา ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยตัวแทนเหล่านี้ จะทำให้บุคคลได้ทราบคุณค่า และอุดมคติที่สังคมยึดมั่น และได้เรียนรู้บรรทัดฐาน และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้อยู่ในสังคม

ประเภทของการกลมเกลียวทางสังคม มี 2 ประเภท

1. การกลมเกลียวทางสังคมทางตรง เป็นการอบรมกลมเกลียวที่พ่อแม่ให้กับบุตรธิดา เช่น การฝึกคุณธรรมจริยธรรม การสอนสิ่งต่าง ๆ ให้กับบุตรธิดา ได้แก่ การพูดหรือมารยาทต่าง ๆ หรือครูอาจารย์สอนความรู้แก่นักเรียนในชั้นเรียน เป็นต้น ผู้สอนและผู้รับจะมีความรู้สึกใกล้ชิดกัน เพราะเป็นการอบรมกลมเกลียวกันโดยตรง

2. การกล่อมเกลாதงาสังคมโดยทางอ้อม เป็นวิธีการกล่อมเกลาทงาสังคมที่ไม่ใช่การถ่ายทอดโดยตรงแต่จะเป็นโดยทางอ้อม เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ หรือดูโทรทัศน์ ตลอดจนภาพยนตร์ หรือสื่อประเภทอื่น รวมถึงประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ ที่ประสบมา กับตนเอง เป็นการรับเข้ามาโดยไม่เป็นทางการหรือไม่ได้ตั้งใจ มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการปรับตัว ของมนุษย์ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สุพัตรา สุภาพ, 2540)

อนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในลักษณะเช่นนี้ไว้เหมือนกัน โดยพระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ในหลักทศ 6 ในสังคาลสูตร การปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบตามหลักทศ 6 ได้ถูกต้องได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่ดี

ทศเบื้องต้น (ปฐมิมทศ) หมายถึง บิดามารดา ซึ่งท่านดำรงอยู่ ในฐานะบุพการีคือ ผู้ทำอุปการะก่อน โดยท่านปฏิบัติหน้าที่ต่อบุตรธิดาด้วยฐานะ 5 ประการ และเมื่อบิดามารดาปฏิบัติหน้าที่ต่อบุตรของตนด้วยธรรม 5 ประการ ดังกล่าวแล้ว บุตรธิดาพึงปฏิบัติตอบแทน (แสดงความกตัญญู) ต่อบิดามารดาด้วยธรรม 5 ประการเป็นการตอบแทน ในที่นี้ สามารถสรุปความรับผิดชอบของพ่อแม่ที่ดีในการเลี้ยงดูลูกไว้ดังนี้

1. พ่อแม่ที่ดีมีหน้าที่และรับผิดชอบต่อลูก ๆ ทุกคน
2. พ่อแม่ที่ดีต้องเลี้ยงดูอบรม เอาใจใส่ ดูแลลูกอย่างสม่ำเสมอ
3. พ่อแม่ที่ดีต้องปลูกฝังค่านิยม และนิสัยที่ดีให้แก่ลูก เพื่อจะได้เป็นคนมีประโยชน์ต่อครอบครัวสังคมและประเทศชาติ
4. พ่อแม่ที่ดีจะต้องร่วมกันประพฤติตน ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก และส่งเสริม การศึกษา ของลูกทุก ๆ คน

5. พ่อแม่ที่ดีจะต้องมอบทรัพย์สินสมบัติไว้ในโอกาสอันควร

ทศเบื้องขวา (ทักขิมทศ) หมายถึง ครูอาจารย์ ซึ่งอยู่ในฐานะเป็น ปุชนียบุคคล เป็นบุคคล ซึ่งต้องอนุเคราะห์ศิษย์ ด้วยธรรม 5 ประการ เมื่อครูอาจารย์ ปฏิบัติหน้าที่ของตน ด้วยธรรม 5 ประการ ศิษย์ก็ควรแสดงความกตัญญู ถือปฏิบัติต่อบิดามารดาด้วยธรรม 5 ประการ ดังนี้

หลักธรรมตามหน้าที่ของครูอาจารย์ต่อศิษย์

1. แนะนำในทางที่ดี
2. ให้เรียนดี
3. บอกศิลปวิทยาให้โดยไม่ปิดบังอำพราง
4. ยกย่องศิษย์ให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูง
5. ป้องกันให้ศิษย์มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ

หลักธรรมตามหน้าที่ของศิษย์ต่อครูอาจารย์

1. ลูกขึ้นยืนรับ
2. เข้าไปคอยรับใช้

3. เชื้อฟังคำสั่งสอน
4. ช่วยเหลือปรณนิบัติท่าน
5. ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาด้วยความเคารพ

ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) หมายถึง ครอบครัว สามเณรียาบุตรและธิดา ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องยกย่องภริยาให้สังคมได้รู้จัก ทั้งมีความเคารพนับถือภริยา ไม่ดูหมิ่นภริยา ไม่ล่วงเกินบุพการีของภริยา ทั้งเพิ่มพูนความรักสำหรับภริยาเพื่อให้ภริยาเห็นได้ชัดเจนโดยไม่เคลือบแคลง ทั้งให้ภริยา มียศศักดิ์ มีความเป็นใหญ่ในครอบครัวและอนันตนาการของขวัญสวยงามที่มีราคา เช่น เครื่องแต่งตัวสำหรับภริยาตามสมควรแก่ฐานะและโอกาส ด้วยความรักและเมตตาโดยไม่มีความเบียดเบียนชีวิตการะบุตรและธิดานั้น ท่านสอนให้ประพฤติดีสร้างสมความดีให้หมั่นศึกษาวิชาและศิลปวิทยา ให้สมบัติที่เหมาะสมกับบารมีและอุปนิสัยของบุตรและธิดา เพื่อให้บุตรและธิดามีความรักที่จะรักษาทรัพย์สมบัติเหล่านั้นไว้ได้โดยง่าย เมื่อถึงวัยที่จะมีคู่ก่อบรมปลูกอุปนิสัยให้เลือกคู่ครองที่มีความเหมาะสมทั้งชาติตระกูล และมีความประพฤติไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ฝ่ายภริยาท่านสอนให้ปฏิบัติบำรุงสามีให้มีความสุข โดยจัดระเบียบการงานบ้านเรือนที่อยู่ให้สวยงาม น่ารื่นรมย์ มีความขยันในการสร้างกิจการทั้งหลายให้เกิดผลสำเร็จดังงามด้วยความกระตือรือร้น มีความสุจริตที่จะรักษาทรัพย์สมบัติของสามีให้อยู่ในสภาพดี

ทิศเบื้องหลัง ผู้เป็นภรรยา (ใช้สอนลูกสาว) ที่มีอุปการะต่อสามีและควรปฏิบัติต่อสามี คือ

1. ไม่ประพฤตินอกใจ
2. ไม่ดูหมิ่นในวงศ์ตระกูลของสามี
3. จัดการงานเรือนให้ครบถ้วน
4. สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่าย
5. รักษาทรัพย์ของสามีให้คงอยู่
6. ขยัน ไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง
7. คอยให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจ

ทิศเบื้องหลัง ผู้เป็นสามี (ใช้สอนลูกชาย) ที่มีอุปการะต่อภรรยาและควรปฏิบัติต่อภรรยา คือ

1. ไม่ประพฤตินอกใจ
2. เป็นผู้นำและเสาหลักของครอบครัว ทั้งในการหาทรัพย์และเลี้ยงดูครอบครัว
3. ไม่ดูหมิ่นในวงศ์ตระกูลของสามี
4. ปกป้องภรรยาเมื่อยามมีภัย
5. มอบหมายความเป็นใหญ่ในบ้านให้

6. มอบความรัก และมอบเครื่องประดับให้เป็นขวัญกำลังใจ ตามโอกาส

7. ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา

ทิศเบื้องหลัง ผู้เป็นลูกที่อุปการะต่อพ่อแม่และควรปฏิบัติต่อพ่อแม่ คือ

1. สืบทอดสายเลือด และดำรงวงศ์ตระกูลให้คงอยู่

2. ดูแลบิดามารดาในยามแก่เฒ่า

3. ช่วยกิจการงานให้รุ่งเรือง

4. ช่วยแบ่งเบาภาระในบ้านเรือน

5. เป็นกาวใจคอยประสานแก้บิดามารดา

ทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิศ) หมายถึง เพื่อนและมิตรทั้งหลาย ทั้งที่เป็นทั้งมิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข หรือมิตรสหายในการงาน บุคคลเหล่านี้เป็นผู้คอยช่วยเหลือในยามประสบปัญหาและอุปสรรคคอยช่วยเหลือเกื้อกูล ท่านสอนว่า ควรบำรุงมิตรให้มีความสุขด้วยวาจาและด้วยความไพเราะนุ่มนวล ประกอบด้วยความจริงใจเป็นสำคัญ ความประพฤติที่งามจะเป็นกุศลในการสร้างความสัมพันธ์ สิ่งใดที่ทำอันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่มิตร ก็จงทำ ทั้งไม่ใส่ร้ายต่อมิตรและไม่แคล้งมิตร แต่ต้องพร้อมเสมอที่จะช่วยมิตรให้พ้นจากความประมาท หากมิตรพลั้งเผลอ ก็ช่วยดูแลไม่ให้ใครมาทุจริตต่อสมบัติของมิตรและเป็นที่พึ่งของมิตรได้เป็นอย่างดี ทั้งให้ความเคารพนับถือสกลวงศ์ของมิตร ไม่ดูแคลนในฐานะของมิตร รวมถึงไม่ข่มมิตรด้อยกว่าตน

ทิศเบื้องซ้ายมีอุปการะต่อเรา คือ

1. เป็นผู้คอยช่วยเหลือเกื้อกูลเรา

2. เป็นผู้คอยช่วยเหลือเราในยามตกทุกข์ได้ยาก

3. เป็นผู้ให้คำปรึกษา และขอเสนอแนะในทุกด้าน

4. นับถือตลอดวงศ์ญาติของมิตร

แนวทางที่พ่อแม่ควรสอนบุตรธิดาให้ปฏิบัติต่อทิศเบื้องซ้าย

1. ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

2. วางตนให้สม่ำเสมอต่อกัน ไม่ข่มเหงรังแกมิตร

3. คอยช่วยเหลือเกื้อกูลเมื่อมิตรตกทุกข์ได้ยาก

4. ให้ความเป็นมิตรที่จริงใจ ทั้งกาย วาจา และใจ

5. มีน้ำใจ เผื่อแผ่แบ่งปัน

6. เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกันเพื่อนและทรัพย์สินสมบัติของเพื่อน

ทิศเบื้องล่าง (เหฏฐิมทิศ) หมายถึง ผู้ที่เป็นบริวารที่คอยรับใช้หรือทำกิจให้เรา รวมถึงผู้ใต้บังคับบัญชาของเราด้วยเช่นกัน บริวารเหล่านี้ ได้แก่ ผู้รับใช้ คนงาน ผู้ที่มีตำแหน่งการงานต่ำกว่า เป็นต้น ท่านสอนว่า ผู้เป็นนายทั้งชายหรือหญิงต้องจัดงานให้ทำตามความเหมาะสม ให้อาหาร ที่อยู่ เครื่องใช้ รายได้ ยารักษาโรค เครื่องอุปโภคบริโภค ให้บางสิ่ง

บางอย่างที่ดั่งาม เช่น เวลา อิศราภาพตามที่กำหนดตกลงกันไว้ ส่วนคนงานและคนรับใช้ พึงบำรุงนายด้วยความขยัน ตื่นก่อนนาย นอนทีหลังนายประพฤติสุจริต ไม่เป็นผู้ลักขโมย นำคุณของนายไปสรรเสริญด้วยความเคารพ หมั่นพัฒนาทักษะทางฝีมือแรงงานให้ดีกว่าเดิม

ทิศเบื้องล่างมีอุปการะต่อนาย คือ

1. เป็นผู้คอยช่วยเหลือกิจการงานเริ่มงานก่อนนาย เลิกงานทีหลังนาย
2. เป็นผู้แสวงหาทรัพย์และลาภมาสู่นาย และถือเอาแต่ของทีนายให้
3. ปกป้อง ค้ำภัยให้แก่นาย
4. คอยดูแลทรัพย์สินให้แก่นาย
5. ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
6. นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

แนวทางที่พ่อแม่ควรสอนลูกให้ปฏิบัติต่อทิศเบื้องล่างเมื่อตนเป็นผู้นำ

1. จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ
2. ให้ความเป็นธรรมแก่บริวารทั้งปวง
3. มอบค่าตอบแทนด้วยความเป็นธรรม สมควรกับงานและความเป็นอยู่
4. มอบอาหารและน้ำดื่มอย่างสม่ำเสมอ
5. ให้รางวัลเพื่อเป็นกำลังใจเป็นนิจ
6. ไม่เอารัดเอาเปรียบในทุกด้าน
7. จัดสวัสดิการ ช่วยเหลือรักษาพยาบาลเมื่อเกิดยามเจ็บไข้
8. ได้ของพิเศษมา ก็แบ่งปันให้
9. ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

แนวทางที่พ่อแม่ควรสอนลูกให้ปฏิบัติตัวต่อผู้นำเมื่อตนเป็นบริวาร

1. มาทำงานรับใช้อย่างสม่ำเสมอเริ่มทำงานก่อนนาย เลิกทีหลังนาย
2. มีความขยันหมั่นเพียร และคอยรับใช้หรือทำกิจให้ด้วยความจริงใจ
3. มีความซื่อสัตย์ไม่คดโกงผู้เป็นนายถือเอาแต่ของทีนายให้
4. ให้ความเคารพและเชื่อฟังในคำสั่ง
5. แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่นาย
6. ทำการงานให้เรียบร้อยดียิ่งขึ้น
7. นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

ทิศเบื้องบน (อุपरิมทิศ) คือ สามเณร ภิกษุ ภิกษุณี (ภิกษุณีปัจจุบันไม่มีการบวชให้แล้ว) สมณพราหมณ์รวมถึงผู้มีศีลทั้งหลาย ท่านสอนให้คนดีทั้งหลายรักษาพระคุณของท่านด้วยความเมตตา ไม่กล่าวโทษ ไม่กล่าวร้ายใดๆ ต่อท่าน แม้แต่บาปสนองก็มีให้ฟังมี เมื่อท่านมาถึงก็ให้ต้อนรับด้วย วรามิสทาน เช่น เงินทอง สิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภค พร้อมน้ำใจไมตรี

มีความเคารพอ่อนน้อม แสดงให้เห็นถึงความปิติที่ได้พบท่าน และเมื่อท่านได้กล่าวสิ่งใดเป็นบุญ ก็ให้รับไว้ด้วยความศรัทธา ส่วนทางสมณพราหมณ์ท่านสอนให้สอนญาติโยมทั้งหลายตั้งอยู่ในความดีมีน้ำใจงาม เมื่อสนทนารัศมีกับญาติโยมก็ควรกล่าวถึงสิ่งที่เป็นเรื่องจริงหรืออิงปรัชญา โดยไม่มีการพูดปดมดเท็จ ไม่หลงหลอกบอกทางผิด ควรบอกทางสวรรค์และบอกผลานิสงค์แห่งบุญแก่ญาติโยมทั้งหลายด้วยสัจจะสุจริต

ทิศเบื้องบนมีอุปการะต่อเรา คือ

1. เป็นผู้สั่งสอนธรรมให้รู้แจ้ง
2. เป็นผู้ยั้งซึ่งกุศลให้เกิดแก่เรา ให้เกิดแก่ญาติมิตร ให้เกิดแก่ผู้มีพระคุณที่

ล่วงลับไป

3. เป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางต่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิต
4. ช่วยคำชี้ให้ดำรงอยู่ในศีลธรรม ป้องกันมิให้ตกอยู่ในอบายมุข

แนวทางที่พ่อแม่ควรสอนลูกให้ปฏิบัติต่อทิศเบื้องบน คือ

1. ให้ทานทรัพย์สิน อาหาร และปัจจัยอื่น ๆ แก่ท่าน
2. ช่วยเผยแพร่ และทะนุบำรุงพระศาสนาให้ดำรงอยู่
3. ก่อสร้างและบำรุงอาคารสถานที่ให้เพียงพอ และคงอยู่ยืนยาวในพระศาสนา
4. นำพระธรรม คำสอนมาปฏิบัติอยู่เป็นนิจ

อย่างไรก็ดี เพราะชีวิตคนเราเกิดมาล้วนต้องประสบพบเจอกับบุคคลทั้ง 6 ทิศนี้อยู่แล้ว จึงไม่ใช่เรื่องที่ผู้เป็นพ่อแม่จะต้องละเลยไม่สอนลูก ซ้ำยังเป็นเรื่องที่ต้องจำเป็นอย่างมาก เพื่อให้ลูกสามารถดำรงใช้ชีวิตและประพฤติปฏิบัติตัวตามหน้าที่ต่อทิศทั้ง 6 ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เพื่อเป็นการพัฒนาสังคมให้มีความสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง สมาชิกในสังคมต้องเป็นคนดีมีคุณภาพและปฏิบัติตามหลักธรรมในการพัฒนาสังคม โดยเริ่มตั้งแต่การมีครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ การเลือกคู่ครองที่ดี ที่เป็นผู้สร้างคู่สมหรือเป็นผู้ศีลธรรม คู่ความดีกัน เพื่อจะได้หัวหน้าครอบครัวที่ดี ทำให้มีหลักฐานมั่นคงและได้ทายาทที่ดี ซึ่งจะพัฒนาเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม เป็นคนมีศีลธรรม พึ่งตนเองได้ อยู่ร่วมกันกับสังคมได้เป็นอย่างดี มีคุณธรรมประจำใจ เช่น พรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาต่อคนรอบข้าง รวมทั้งมีหลักธรรมในการผูกใจกัน คือ สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเกื้อกูลกันและที่สำคัญทุกคนในสังคมจะต้องปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของตนให้ครบทุกสถานภาพตามหลักธรรมของทิศ 6 คือ ในฐานะบิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา ครูอาจารย์กับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน นายจ้างกับลูกจ้าง และผู้เผยแพร่ศาสนากับประชาชน ถ้าทุกคนยึดถือและปฏิบัติตามหลักธรรมตามบทบาทหน้าที่นั้น ๆ แล้วก็จะนำมาซึ่งความสงบสุขความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สังคมอย่างแน่นอน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ยุตโต), 2540)

วิเคราะห์การกล่อมเกลาคบครัวตามหลักทศเบื่องหน้า

บิดามารดามีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี บิดามารดาต้องเข้าใจบุตรธิดาและให้ความรักความอบอุ่นตามแนวทางทศทั้ง 6 ซึ่งทศเบื่องหน้าเป็น 1 ใน 6 ที่เป็นกรอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาด้วยการให้ความรัก ความเอาใจใส่ ความเข้าใจ ใช้เหตุผลเพื่อให้บุตรธิดารู้สึกว่าตนได้รับการปฏิบัติด้านความยุติธรรมและไม่ใช้เพียงแต่ให้ความรักอย่างเดียว ต้องให้ความสำคัญแก่บุตรธิดา โดยถือว่าบุตรธิดาคือองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อครอบครัว บิดามารดาจึงต้องให้ในสิ่งที่บุตรธิดาต้องการ เช่น ให้สิทธิ์แก่บุตรธิดาในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัวคนหนึ่ง ให้การพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้คำปรึกษาแนะนำในการใช้ชีวิตให้ตัวอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม และให้อิสระเพื่อพิสูจน์วุฒิภาวะเกี่ยวกับ การเอาตัวรอดในสังคม และที่สำคัญที่สุดบิดามารดาต้องทำหน้าที่ประสบความสำเร็จให้บุตรธิดาเป็นต้นแบบเหล่านี้เป็นต้น ด้วยความประคบประหม่อมในการเลี้ยงดูบุตรธิดาเช่นนี้สังคมจึงเปรียบเปรยให้บิดามารดาเป็นเหมือนพระพรหมของบุตรธิดา เพราะเป็นผู้ถ่ายทอดปัญญาให้กับบุตรธิดา ดังคำกล่าวที่ว่า “บิดามารดาเป็นคนเช่นไร บุตรธิดาก็จะเป็นคนเช่นนั้น”

ในขณะเดียวกัน เมื่อสังคมโลกมีสถาบันครอบครัวเป็นแกนหลักในการทำหน้าที่ขัดเกลาอบรมบ่มนิสัยบุตรธิดาแล้ว หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็มีบทบาทในการหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีทั้งทางร่างกาย วาจา และจิตใจ เป็นการแบ่งเบาภาระของสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทศ 6 แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรธิดาอยู่ในทศเบื่องหน้า ดังคณะผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. มารดาบิดาอนุเคราะห์บุตรธิดา (ที. ปาฎิ. 11/199/203) ดังนี้

1) การเลี้ยงบุตรธิดาให้เติบโตใหญ่ หมายความว่า การเป็นพ่อเป็นแม่คนไม่ใช่เรื่องง่ายกว่าจะเลี้ยงดูบุตรแต่ละคนให้เติบโตใหญ่ อบรมสั่งสอนให้เขาเป็นคนดีของสังคมนั้นก็ถือว่ายากเช่นกัน แต่สิ่งที่เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่คนเป็นพ่อเป็นแม่ต้องตกลงกันนั้นก็คือ ทิศทางในการตัดสินใจที่ต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่

2) ห้ามปรามบุตรธิดาจากความชั่ว หมายความว่า ผู้เป็นบิดามารดานั้นจะต้องเป็นคนขยันในการดูแลลูก เอาใจใส่ในการชี้โทษถูกผิดให้แก่บุตรธิดาตลอดเวลา ไม่วางเฉยหรือปล่อยปละละเลย เมื่อเห็นบุตรธิดาทำความผิด แม้เพียงเล็กน้อย เพราะจะทำให้เกิดความเคยชินจนติดเป็นนิสัย เช่น นิสัยเล่น การพนัน ติดสิ่งเสพติด การเที่ยวเตร่ การนอนตื่นสาย เป็นต้น การลงโทษบุตรธิดานั้นจะต้องชี้ให้ผู้หลงผิดเห็นถึงผลเสียของความประพฤติไม่ดีต่าง ๆ ก่อนที่บุตรธิดาจะลงมือทำ หากฝืนทำก็ควรห้ามปราม ควรคาดโทษไว้ล่วงหน้าซึ่งจัดเป็นหน้าที่ของบิดามารดาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

3) ให้บุตรตั้งอยู่ในความดี หมายความว่า นอกจากผู้เป็นบิดามารดาจะคอยห้ามปราม ตักเตือนมิให้บุตรธิดาทำความชั่วแล้ว ยังต้องมีภาระ ในการให้คำปรึกษา แนะนำ อบรมสั่งสอนให้บุตรธิดาทราบถึงว่า อะไรดีควรทำ ทำแล้วจะได้รับผลดีอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะเรียกว่า "ดี" การที่บิดามารดาเป็นตัวอย่างในการทำ ความดี ก็เป็นหน้าที่ที่สำคัญเช่นกัน ซึ่งจะ ได้ผลเชิงประจักษ์มากกว่าบอกกล่าวหรือให้คำแนะนำ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

4) ให้บุตรมีการศึกษาศิลปวิทยา หมายความว่า ผู้เป็นบิดามารดาต้องมีความกระตือรือร้น มีความสนใจสนับสนุนให้บุตรธิดาได้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการด้วยการ อบรมสั่งสอนเองบ้าง ให้ครูอาจารย์สั่งสอนบ้าง ให้ศึกษาเล่าเรียนตามความสามารถของตนบ้าง แม้บิดามารดาจะต้องลำบากในการส่งเสีย ก็จำต้องยอมสละเพื่อทำหน้าที่ดูแลบุตรธิดาให้เต็ม ความสามารถ การปล่อยปละละเลยหรือไม่เอาใจใส่การศึกษาเล่าเรียนของบุตรธิดา ถือว่าบิดามารดาบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ อันจะเป็นผลเสียแก่บุตรธิดาและเป็นผลร้ายต่อบิดามารดา โดยอ้อมด้วย เพราะถ้าบุตรธิดาขาดวิชาความรู้ อาจกลายเป็นปัญหาในการประกอบอาชีพได้ จนมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายซึ่งมีผลกระทบให้บุตรธิดาไม่อาจเลี้ยงดูบิดามารดาที่แก่เฒ่า ให้มีความสุขได้

5) หากคู่ครองที่สมควรให้บุตร หมายความว่า ผู้เป็นบิดามารดาต้องรับภาระในเรื่องคู่ครองของบุตรธิดา แม้ว่ากาลสมัยจะเปลี่ยนแปลงไป โดยทั่วไปการเลือกคู่จะให้สิทธิบุตรธิดาเลือกเอง ถึงกระนั้นก็ตามบิดามารดา ก็ยังต้องคอยสอดส่องการคบเพื่อนต่างเพศของบุตรธิดาด้วย คอยเป็นพี่เลี้ยงให้คอยแนะนำให้รู้ว่าชายดีที่เหมาะสมจะเป็นสามีที่ดีนั้นคือคนเช่นไร หญิงดีที่เหมาะสมจะเป็นศรีภริยานั้นคือคนเช่นไร เป็นต้น การคอยสอดส่องแนะนำและป้องกันมิให้บุตรธิดาเลือกคู่ครองตามอำเภอใจ เพื่อป้องกันความผิดพลาดเช่นนี้ จัดว่าเป็นหน้าที่ของบิดามารดาประการหนึ่งที่จะละเว้นมิได้

6) มอบทรัพย์สมบัติให้บุตรในโอกาสอันสมควร หมายความว่า ผู้เป็นบิดามารดาต้องช่วยเหลือเกื้อกูลประคับประคองบุตรธิดาด้วยเงินทองจนกว่าเขาจะรักษาตัวเองได้คือ ในสมัยที่บุตรธิดายังมิได้แยกครอบครัวก็ต้องหาทรัพย์ให้ใช้จ่ายใช้สอยเพื่อหาความรู้หาวิชาใส่ตน ทั้งเพื่อความสนุกบันเทิงเป็นครั้งคราว ในสมัยที่บุตรธิดาแต่งงานแยกครอบครัวก็ต้องมอบทรัพย์สมบัติอันเป็นทุนรอนให้บ้างเพื่อให้ตั้งตัวได้ ในสมัยที่ตัวเองจะสิ้นชีวิตก็ต้องมอบทรัพย์มรดกที่มีอยู่แก่บุตรธิดาตามความเหมาะสม เพื่อเป็นตัวแทนของตนให้บุตรธิดานึกถึงตนอยู่เสมอ การหาทรัพย์แล้วมอบให้บุตรธิดาของตนเช่นนี้ จัดเป็นหน้าที่ของบิดามารดาประการหนึ่ง (กรมการศาสนา, 2538)

2. บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา (ที. ปาฎิ. 11/199/203) ดังนี้

1) พึงอุปการะเลี้ยงบิดามารดาตอบแทน หมายความว่า บิดามารดามีพระคุณกับผู้เป็นบุตรอย่างหาประมาณมิได้ ท่านเลี้ยงบุตรธิดามาตั้งแต่เด็ก เสียสละเวลาเลี้ยงดูมาอย่างยาวนาน เมื่อมีโอกาสมที่เหมาะสมผู้เป็นบุตรธิดาควรตอบแทนบุญคุณของท่านด้วยความกตัญญูรู้คุณ ด้วยการช่วยเหลืองานบ้านต่าง ๆ ตามความสามารถที่บุตรธิดาพึงทำได้

2) ช่วยทำกิจของบิดามารดา หมายความว่า สิ่งใดที่เป็นงานของท่านทั้งในบ้านและนอกบ้านคือ งานของท่าน หากบุตรธิดาพอมีความสามารถ แม้เพียงเล็กน้อย ก็ควรยินดีที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้เป็นบิดามารดาที่เคยเลี้ยงดูมา

3) ดำรงวงศ์สกุลของบิดามารดา หมายความว่า บุตร ธิดา ควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีรักษาวงศ์ตระกูล เมื่อมีความคิดที่ดีแล้ว จะแยกแยะสิ่งที่ควรหรือไม่ควร และสามารถรักษาทรัพย์สินเงินทองของบิดามารดาได้ ไม่ทำให้ทรัพย์สินเงินทองของท่านพินาศ ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย เพราะนั่นเป็นทรัพย์สมบัติของท่านที่หามาได้ด้วยแรงกายแรงใจของท่าน ฉะนั้น บุตรหลานจึงควรตั้งใจเรียน ไม่เกเร ก็ได้ชื่อว่าเป็นการรักษาวงศ์ตระกูลของบิดามารดาทั้งชื่อเสียงและทรัพย์สิน

4) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับเป็นทายาท หมายความว่า บุตรธิดาที่เป็นคนดี ย่อมเป็นที่สรรเสริญยกย่อง ไม่ถูกตำหนิติเตียน การทำความดีไม่เคยทำให้ใครเดือดร้อน ยิ่งบุตรธิดาคนใดที่มีความน้อมนำในธรรมหรือตั้งอยู่ในคุณความดีแล้ว ก็สามารถทำให้มารดาบิดาได้สดับรับฟังพระธรรมคล้อยตามไปด้วย จนเกิดการสะสมความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะเป็นการตอบแทนพระคุณที่ดียิ่ง เพราะความเข้าใจพระธรรมนี้จะเกื้อกูลให้บุตรธิดาเจริญขึ้นเป็นที่พึงของบิดามารดาในที่สุด

5) เมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน หมายความว่า เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็ทำบุญอุทิศไปให้บิดามารดาอย่างสม่ำเสมอ แม้ท่านจะไปเกิดในภูมิที่สูงกว่าหรือไม่ บุตรธิดาก็สามารถแผ่เมตตาจิตให้ระลึกบุญคุณของบิดามารดาที่เป็นมงคลอันประเสริฐ

6) ใช้ทรัพย์ที่บิดามารดามอบให้อย่างเห็นคุณค่า หมายความว่า ผู้รับมรดกจากบิดามารดาทั้งที่มีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม ผู้รับมรดกพึงรักษาทรัพย์สมบัตินั้นอย่างเต็มสติปัญญา โดยปรารถนาจะให้บุตรธิดาผู้รับมรดกเลี้ยงดูตอบแทนจนกว่าบิดามารดาจะสิ้นชีวิต (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

สรุป

การเลี้ยงบุตรธิดาให้มีความสุข มีความเจริญรุ่งเรือง และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ โดยปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เริ่มตั้งแต่ครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งการมีครอบครัวที่อบอุ่นนั้นต้องมียอดประกอบหลายประการ ได้แก่ การเลือกคู่ครองที่ดีที่

เป็นคู่สร้างคู่สมหรือเป็นคู่ศีลธรรมคู่ความดีกัน เพื่อจะได้หัวหน้าครอบครัวที่ดี และกระตุ้นให้บุตรธิดามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อให้อยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะพัฒนาให้บุตรธิดา กลายเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม เป็นผู้มีศีลธรรม พึ่งตนเองได้ มีคุณธรรมประจำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว โดยเฉพาอย่างยิ่งการปฏิบัติตามหลักธรรมของทศ 6 ซึ่งมีทิศเบื้องหน้าช่วยในการกล่อมเกลาสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด ดังนั้น บิดามารดากับบุตรธิดาจึงต้องทำหน้าที่ร่วมกัน ต้องถนอมน้ำใจ เห็นอกเห็นใจกัน เพื่อกล่อมเกลาจิตใจ ความคิด คำนิยม และ บุคลิกภาพให้เป็นไปตามครรลองคลองธรรมที่สังคมต้องการ เพื่อส่งต่อทรัพยากรบุคคลที่ดีที่สุดให้กับสังคม และจะมีผลในการพัฒนาประเทศชาติให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้น เพียงแค่เริ่มต้นจากคนที่อยู่ใกล้ชิดที่สุดเท่านั้น สมดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “โย จ ปุตตานมสสโว โย จะปุตตานะมัตสสโว” แปลว่า บุตรที่เชื่อฟังบิดามารดา เป็นบุตรที่ประเสริฐ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2538). **คู่มือการศึกษานักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **ธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ใช้ประกาศใช้ปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ยุตฺโต). (2540). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). **ธรรมานุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พัชนี เขยจรรยาย. (2531). **รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวและการเปิดรับสื่อมวลชนของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพล บุญเกลี้ยง. (2551). **ความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของเยาวชนที่เคยผ่านรายการทุ่งแสงตะวัน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพัตรา สุภาพ. (2540). สังคมวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.